

УДК 373.3.015.31:37.091.3

Надія Брижак

Мукачівський державний університет
ORCID ID 0000-0003-2795-6005

Анастасія Біляк

Мукачівський державний університет

Маріанна Бляшин

Мукачівський державний університет
DOI 10.24139/2312-5993/2026.02(2)/023-032

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «ДИЗАЙН І ТЕХНОЛОГІЇ»

Мета статті - обґрунтувати педагогічний потенціал інтегрованого курсу «Дизайн і технології» у розвитку творчих здібностей молодших школярів. Методи дослідження: аналіз нормативних документів, типових програм і науково-педагогічних джерел, систематизація, порівняння, узагальнення та педагогічне моделювання. Результати полягають у визначенні форм роботи: проектування, конструювання, моделювання, дослідження матеріалів, ігрові ситуації та рефлексія. Практичне значення - використання цих підходів у 1-4 класах. Зроблено висновок, що курс розвиває креативність, самостійність, ініціативність, естетичний смак і технологічне мислення. Перспективи - моделі уроків і перевірка їх ефективності.

***Ключові слова:** творчі здібності, творча діяльність, молодші школярі, технологічна освітня галузь, інтегрований курс «Дизайн і технології», проектна діяльність, художньо-конструкторська діяльність, креативність, робототехніка, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Сучасна початкова освіта в Україні спрямована на формування компетентної, активної, творчої особистості, здатної діяти в різних життєвих ситуаціях, самостійно приймати рішення, співпрацювати з іншими та створювати корисні продукти діяльності. Ці орієнтири відповідають ідеям Нової української школи, у якій провідного значення набувають діяльнісний, компетентнісний, інтегрований та дитиноцентрований підходи до навчання (Державний стандарт початкової освіти, 2018; Концепція Нової української школи).

Особливе місце в реалізації цих підходів посідає технологічна освітня галузь. На відміну від навчальних предметів, де переважає робота з готовою інформацією, курс «Дизайн і технології» передбачає безпосередню практичну дію: спостереження об'єкта, аналіз його форми і призначення, створення задуму, виконання ескізу, добір матеріалів, виготовлення виробу, перевірку його якості та презентацію результату. Саме тому цей курс є природним середовищем для розвитку творчих здібностей молодших школярів (Гільберх, 2020, с. 45-47).

Проблема полягає в тому, що в освітній практиці потенціал курсу «Дизайн і технології» не завжди використовується повною мірою для розвитку творчих здібностей молодших школярів. Нерідко практична діяльність учнів зводиться до виконання готової інструкції або відтворення зразка, що обмежує можливості для самостійного задуму, вибору матеріалів, пошуку різних способів дії, експериментування та оцінювання власного результату. Водночас зміст технологічної освітньої галузі передбачає значно ширші можливості: дизайн виробів, конструювання, моделювання, проєктну діяльність, роботу з природними, штучними й вторинними матеріалами, виконання творчих і STEM-орієнтованих завдань. Саме тому актуальним є пошук таких методичних підходів, які забезпечують перехід від репродуктивного виконання практичних операцій до повноцінної творчої діяльності учнів (Брижак, 2025; Гільберх, 2020; Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти), 2020).

Актуальність дослідження зумовлена потребою методично обґрунтувати такі форми й методи організації уроків дизайну і технологій, які забезпечують не скорочений набір практичних операцій, а повноцінний творчий процес: від виникнення ідеї до рефлексії готового результату. Це дає змогу підтримати індивідуальність учня, розвивати його ініціативність, гнучкість мислення, естетичний смак, комунікативність і відповідальність за виконану роботу (Біла, 2014; Горбушко, 2021; Савченко, 2012).

Аналіз актуальних досліджень. Питання розвитку творчості й творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку розглядалися у працях психологів і педагогів, які пов'язували творчість із активністю особистості, здатністю до самостійного пошуку, оригінального мислення та створення суб'єктивно нового продукту. І. Біла визначає здібності як індивідуально-психологічні особливості, що забезпечують успішне виконання діяльності та виявляються у процесі її здійснення (Біла, 2014).

У педагогічному словнику С. Гончаренка творчість трактується як діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей, а для освітнього процесу важливим є не лише об'єктивна новизна результату, а й суб'єктивне відкриття дитини, її особистий досвід пошуку й самовираження (Гончаренко, 2011).

О. Савченко наголошує, що розвиток творчих умінь молодших школярів залежить від характеру навчальної діяльності, рівня проблемності завдань, можливості самостійного вибору способу дії,

співпраці та рефлексії. На думку дослідниці, молодший шкільний вік є сприятливим періодом для становлення пізнавальної активності, фантазії, допитливості й здатності діяти в нових умовах (Савченко, 2012).

Т. Горбушко підкреслює значення творчого освітнього середовища, у якому дитина має змогу виявляти ініціативу, експериментувати, пропонувати власні ідеї, співпрацювати з однокласниками й отримувати позитивне підкріплення не лише за кінцевий результат, а й за процес пошуку (Горбушко, 2021).

Методичний аспект курсу «Дизайн і технології» розкрито в працях Т. Гільберх, де наголошено на компетентнісному спрямуванні уроків, важливості проектно-технологічної діяльності, поетапного формування вмінь планувати роботу, добирати матеріали, виконувати технологічні операції та оцінювати якість виробу (Гільберх, 2020, с. 45-47).

Окрему групу становлять дослідження, присвячені STEM-освіті та використанню інноваційних засобів у початковій школі. Н. Брижак розглядає STEM-орієнтовані завдання як спосіб інтеграції природничих, математичних, технологічних та інженерних знань в урочній і позаурочній діяльності молодших школярів (Брижак, 2025). Разом із тим аналіз джерел засвідчує потребу ширше висвітлити саме педагогічний потенціал курсу «Дизайн і технології», не підмінюючи його окремими технологічними інструментами.

Мета статті. Обґрунтувати педагогічний потенціал інтегрованого курсу «Дизайн і технології» у розвитку творчих здібностей молодших школярів та визначити ефективні форми і методи організації творчої діяльності учнів в умовах Нової української школи.

Методи дослідження. Для досягнення мети статті використано комплекс теоретичних методів: аналіз нормативних документів, що визначають зміст початкової освіти та технологічної освітньої галузі; аналіз типових освітніх програм і науково-педагогічних джерел з проблеми розвитку творчих здібностей молодших школярів; систематизацію підходів до організації проектної, художньо-конструкторської, дослідницької та ігрової діяльності; порівняння методичних можливостей різних форм роботи на уроках «Дизайн і технології»; узагальнення положень щодо формувального оцінювання, рефлексії та підтримки дитячої ініціативи; педагогічне моделювання умов розвитку творчої діяльності учнів у 1-4 класах.

Виклад основного матеріалу. Поняття «творчість» у контексті початкової освіти доцільно розглядати як процес активного

перетворення дитиною власного досвіду, знань, уявлень і практичних умінь у новий для неї результат. Для молодшого школяра творчим може бути не лише принципово новий винахід, а й самостійно запропонований спосіб оздоблення виробу, змінена конструкція моделі, інший добір матеріалів, власна композиція, нестандартне використання знайомої техніки або оригінальне представлення результату (Біла, 2014; Гончаренко, 2011).

Творчі здібності молодших школярів охоплюють гнучкість мислення, здатність фантазувати, бачити проблему, висувати припущення, створювати образ майбутнього виробу, планувати послідовність дій, випробовувати варіанти й оцінювати їх доцільність. У технологічній діяльності ці здібності мають конкретний практичний прояв: дитина працює з матеріалом, перетворює його, порівнює задум і результат, вносить зміни, пояснює власне рішення (Горбушко, 2021; Савченко, 2012; Torrance, 1990).

Інтегрований курс «Дизайн і технології» забезпечує умови для такого розвитку, оскільки його зміст будується навколо діяльності створення. Учень не лише отримує знання про матеріали, інструменти чи технологічні операції, а й застосовує їх у процесі виготовлення конкретного виробу. Саме перехід від теоретичного знання до практичного результату формує усвідомлення зв'язку між задумом, дією та якістю продукту (Гільберх, 2020, с. 45-47).

Зміст курсу охоплює декілька взаємопов'язаних напрямів: роботу з папером і картоном, природними матеріалами, текстилем, пластичними матеріалами, конструкторами, вторинною сировиною; виконання аплікацій, макетів, моделей, іграшок, декоративних виробів, предметів для класного простору; ознайомлення з елементами дизайну, композиції, кольорознавства, безпечної роботи з інструментами. Кожен із цих напрямів може стати основою для творчої діяльності (Гільберх, 2020, с. 45-47; Державний стандарт початкової освіти, 2018).

Важливою особливістю курсу є поєднання художнього й технологічного компонентів. Художній компонент забезпечує розвиток естетичного сприймання, відчуття форми, кольору, пропорцій, композиції, декоративності. Технологічний компонент формує вміння планувати дії, добирати матеріали, виконувати операції, дотримуватися правил безпеки, оцінювати міцність, охайність і функціональність виробу. Їх інтеграція створює основу художньо-конструкторської діяльності (Гільберх, 2020, с. 45-47).

Художньо-конструкторська діяльність є однією з провідних форм розвитку творчих здібностей на уроках дизайну і технологій. Наприклад, під час створення листівки учень не лише вирізає й наклеює деталі, а й добирає колірну гаму, визначає композиційний центр, розміщує елементи, обирає спосіб оздоблення. Під час виготовлення макета будинку дитина продумує форму, розміри, конструкцію, призначення приміщень, декоративні деталі, стійкість моделі. У кожному випадку учень проходить повний цикл творчого проектування (Гільберх, 2020, с. 45-47; Савченко, 2012).

Проектна діяльність дає змогу організувати навчання як послідовність етапів: визначення проблеми або потреби; висунення ідей; вибір найдоцільнішого задуму; створення ескізу; планування роботи; добір матеріалів та інструментів; виготовлення виробу; випробування; удосконалення; презентація й оцінювання. Саме така логіка не зменшує, а розгортає творчий процес, робить його зрозумілим і доступним для молодших школярів (Брижак, 2025; Гільберх, 2020, с. 45-47).

Доцільними для 1-2 класів є короткі мініпроекти: «Моя улюблена іграшка», «Рухома листівка», «Будиночок для казкового героя», «Квітка з паперу», «Закладка для книжки», «Подарунок для друга». У цих завданнях учні вчаться працювати за простим планом, добирати кольори, розміщувати елементи, пояснювати власний задум, порівнювати результат із початковою ідеєю.

У 3-4 класах проекти можуть мати складнішу структуру: «Міст через річку», «Транспорт майбутнього», «Органайзер для робочого місця», «Екопристрій для школи», «Макет класної кімнати», «Світлофор», «Розумний будинок». Такі завдання розвивають не лише художні, а й конструкторські, дослідницькі, комунікативні та технологічні вміння, адже школярі мають обґрунтувати вибір матеріалів, перевірити стійкість моделі, розподілити обов'язки в групі та презентувати результат (Брижак, 2025; Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти), 2020).

Важливе значення має моделювання. Воно дає змогу дитині створити спрощений образ об'єкта, зрозуміти його частини, зв'язки, форму й функцію. Моделювання може бути предметним, графічним, конструкційним або цифровим. На уроках дизайну і технологій учні моделюють будівлі, транспорт, іграшки, предмети побуту, декоративні

композиції, а отже вчать бачити об'єкт не як готову річ, а як результат послідовного конструювання (Гільберх, 2020, с. 45-47).

Конструювання сприяє розвитку просторової уяви, логічного мислення, дрібної моторики, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між формою, матеріалом і міцністю виробу. Робота з конструкторами, паперовими деталями, природними матеріалами або вторинною сировиною дає змогу створювати різні варіанти одного виробу, порівнювати їх і визначати, який варіант найкраще відповідає задуму (Біла, 2014; Горбушко, 2021).

Дослідницька діяльність у межах курсу «Дизайн і технології» може виявлятися у простих практичних спостереженнях і перевірках: який папір краще тримає форму, яка конструкція моста міцніша, який спосіб з'єднання деталей надійніший, як змінюється виріб після додавання опори, як колір впливає на сприйняття композиції. Такі завдання формують допитливість, уміння ставити запитання, робити припущення та перевіряти їх у дії (Брижак, 2025; Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти), 2020).

Ігрові методи підтримують емоційну залученість молодших школярів. Ситуації «Майстерня дизайнера», «Конструкторське бюро», «Ярмарок виробів», «Екологічна лабораторія», «Шкільна фабрика ідей» створюють умови, у яких учні беруть на себе ролі майстрів, дизайнерів, дослідників, презентаторів. Це підсилює мотивацію, сприяє розвитку мовлення, комунікативності й відповідальності за спільний результат (Горбушко, 2021; Савченко, 2012).

Серед методів розвитку творчості доцільно використовувати мозковий штурм, метод фантазування, проблемні запитання, аналіз зразків, добір альтернативних матеріалів, перетворення виробу, створення ескізу за умовою, конструювання без готового зразка, взаємооцінювання та самооцінювання. Важливо, щоб завдання мали не один правильний результат, а передбачали варіативність виконання (Біла, 2014; Torrance, 1990).

Сучасні освітні засоби можуть посилити творчий потенціал курсу, якщо вони підпорядковані змісту технологічної діяльності. До таких засобів належать конструктори, набори для моделювання, інтерактивні інструкції, цифрові шаблони, прості графічні редактори, STEM-набори, матеріали для макетування, а також елементи робототехніки. Їх використання має бути педагогічно доцільним і відповідати віковим

можливостям учнів (Брижак, 2025; Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти), 2020).

Робототехніка в початковій школі може бути використана як один із засобів урізноманітнення проєктно-технологічної діяльності. Наприклад, під час створення рухомої моделі, макета світлофора, простого механізму або моделі «Розумного будинку» учні можуть поєднувати дизайн, конструювання, елементарне алгоритмічне мислення й перевірку роботи моделі. Однак у такому разі робототехнічний компонент не замінює курс «Дизайн і технології», а лише доповнює його зміст (Брижак, 2025; Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти), 2020).

Педагогічна цінність таких завдань полягає не в самій наявності технічного набору, а в тому, що дитина має змогу поставити мету, запропонувати задум, побудувати модель, перевірити її, побачити недоліки й удосконалити результат. Саме цей цикл відповідає природі творчої діяльності й розвиває креативність, самостійність, наполегливість, уміння працювати в команді (Біла, 2014; Гільберх, 2020, с. 45-47).

Ефективний розвиток творчих здібностей потребує дотримання певних педагогічних умов. По-перше, учитель має створювати атмосферу підтримки, у якій дитина не боїться помилитися й може запропонувати власний варіант. По-друге, завдання повинні бути посильними, але відкритими для вибору. По-третє, доцільно поєднувати індивідуальну, парну та групову роботу. По-четверте, необхідною є рефлексія: учні мають пояснювати, що задумали, що вдалося, що можна вдосконалити (Горбушко, 2021; Савченко, 2012).

Формувальне оцінювання на уроках дизайну і технологій має враховувати не лише охайність готового виробу, а й оригінальність задуму, самостійність, уміння планувати, добирати матеріали, співпрацювати, виправляти помилки та презентувати результат. Такий підхід підтримує внутрішню мотивацію дитини й показує, що цінним є не тільки кінцевий продукт, а й шлях його створення (Біла, 2014; Савченко, 2012).

Отже, інтегрований курс «Дизайн і технології» є не допоміжним, а важливим складником початкової освіти, здатним забезпечити цілісний розвиток творчого потенціалу молодших школярів. Його можливості значно ширші за використання окремих технічних інструментів, адже курс охоплює різні види діяльності, матеріали, способи роботи й форми взаємодії, що разом формують практичний досвід творчості.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології» є важливою умовою реалізації компетентнісного й діяльнісного підходів Нової української школи. Технологічна освітня галузь створює сприятливі можливості для формування креативності, самостійності, ініціативності, просторової уяви, естетичного смаку, технологічного мислення та досвіду практичного перетворення задуму в готовий продукт.

Педагогічний потенціал курсу розкривається через проєктну, художньо-конструкторську, дослідницьку та ігрову діяльність, роботу з різними матеріалами, моделювання, конструювання, створення ескізів, презентацію й рефлексію результатів. Саме ці види діяльності мають становити основу розвитку творчості, тоді як робототехніка, STEM-набори й цифрові інструменти можуть використовуватися як додаткові сучасні засоби, що розширюють можливості курсу, але не підмінюють його змісту.

Ефективність розвитку творчих здібностей забезпечується за умови добору варіативних і посильних завдань, створення ситуації успіху, підтримки авторського задуму, організації співпраці, використання формувального оцінювання та систематичної рефлексії. Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні методичних моделей уроків «Дизайн і технології», спрямованих на поетапний розвиток творчої діяльності учнів у 1-4 класах.

ЛІТЕРАТУРА

- Біла, І. М. (2014). Здібності: дефініції та характеристики. *Актуальні проблеми психології обдарованості та творчості*. Київ, сс. 13-20
- Bila, I. M. (2014). Abilities: Definitions and characteristics. *Current Problems of the Psychology of Giftedness and Creativity*, 13-20).
- Брижак, Н. Ю. (2025). Педагогічні засади використання елементів STEM-освіти в урочний і позаурочний час у роботі з молодшими школярами. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*, 8(54), 171-183 (Bryzhak, N. Yu. (2025). Pedagogical principles of using STEM education elements in classroom and extracurricular activities with primary school students. *Prospects and Innovations of Science*, 8(54), 171-183).
- Гільберх, Т. (2020). Компетентнісний підхід на уроках «Дизайн і технології»: практика впровадження. *Початкова освіта*, 11, 45-47 (Hilberkh, T. (2020). Competency-based approach in Design and Technology lessons: Implementation practice. *Primary Education*, 11, 45-47).
- Гончаренко, С. У. (2011). *Український педагогічний енциклопедичний словник*. Рівне : Волинські обереги (Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary*. Volynski Oberehy).

- Горбушко, Т. (2021). Розвиток творчої особистості молодшого школяра в освітньому процесі. *Початкова школа*, 4, 14-18 (Horbuszko, T. (2021). Development of the creative personality of a primary school student in the educational process. *Primary School*, 4, 14-18).
- Державний стандарт початкової освіти* : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (Cabinet of Ministers of Ukraine. (2018). *State Standard of Primary Education* (Resolution No. 87, February 21, 2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>).
- Концепція Нової української школи*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (Ministry of Education and Science of Ukraine. (2016). *The Concept of the New Ukrainian School*. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>).
- Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти)* : розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 960-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80> (Cabinet of Ministers of Ukraine. (2020). *Concept for the Development of Science and Mathematics Education (STEM Education)* (Order No. 960-r, August 5, 2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80>).
- Савченко, О. Я. (2012). *Дидактика початкової школи* : підручник. Київ : Грамота (Savchenko, O. Ya. (2012). *Didactics of Primary School*. Hramota).
- Torrance, E. P. (1990). *The Torrance Tests of Creative Thinking: Norms-Technical Manual*. Bensenville, IL : Scholastic Testing Service.

SUMMARY

Bryzhak Nadiia, Biliak Anastasiia, Bliashyn Marianna. Development of creative abilities of primary school students in the lessons of the integrated course “Design and technology”.

The aim of the article is to substantiate the pedagogical potential of the integrated course Design and Technology in developing the creative abilities of primary school students and to identify effective forms and methods for organising pupils' creative activity in the context of the New Ukrainian School. The research methods include analysis of regulatory documents, standard educational programmes, scientific and pedagogical sources on creativity, primary education and technological learning, as well as systematisation, comparison, generalisation and pedagogical modelling. The results of the study show that the technological educational field should be understood as a practical space in which a child creates a product, plans actions, selects materials and tools, models, constructs, decorates, tests and presents the result. It is clarified that creative abilities are manifested in curiosity, imagination, flexibility of thinking, the ability to see a problem, propose original ideas, choose ways of action and improve the created object. The article identifies the most effective forms of work: project activity, artistic and constructive tasks, modelling, construction, practical research with materials, game situations, group interaction, formative assessment and reflection. The practical significance of the research lies in the possibility of using the proposed methodological approaches in grades 1-4 during Design and Technology lessons. Teachers can organise tasks so that pupils move from an idea to a finished product: analyse a need, prepare a sketch, select materials, plan the technological sequence, make an object, test it, present the result and evaluate their own progress. Robotics,

STEM kits and digital tools are considered as additional means that can enrich project and technological activity, but they should not replace the content of the integrated course itself. The study concludes that Design and Technology lessons create favourable conditions for developing creativity, independence, initiative, spatial imagination, aesthetic taste, technological thinking, communication skills and readiness to apply knowledge in new situations. Prospects for further scientific research include developing methodological models of lessons for grades 1-4, preparing practical recommendations for teachers and experimentally verifying the influence of these models on the development of pupils' creative abilities. The proposed ideas may be used while planning short classroom projects and creative practical tasks.

Key words: *creative abilities, creative activity, primary school students, technological educational field, integrated course «Design and Technology», project activity, artistic and constructive activity, creativity, robotics, New Ukrainian School.*

УДК 373.2.091:613.86:001.895

Віта Бутенко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-3578-8147

DOI 10.24139/2312-5993/2026.02(2)/032-045

ПІДТРИМКА ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ЧИННИКА УСПІШНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ШКОЛИ: ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ПРАКТИКИ

У статті розглянуто сучасні підходи до розуміння психологічного здоров'я дитини дошкільного віку в умовах трансформації освітньої парадигми. Виокремлено три його виміри: інтегральність особистості, ресурсність та соціальна компетентність. Уточнено багатокомпонентну структуру психологічного здоров'я дитини, яка охоплює емоційний комфорт, позитивну самооцінку, саморегуляцію та адаптивність. Обґрунтовано його значення як ключової умови успішної підготовки до навчання в школі. Проаналізовано інноваційні освітні технології, зокрема нейропсихологічні, сенсорної інтеграції, арт-терапевтичні, mindfulness практики, цифрові, мультимедійні та соціально-емоційні технології. Доведено, що комплексне впровадження інноваційних підходів забезпечує підтримку психологічного здоров'я та підвищує рівень шкільної готовності дитини дошкільного віку.

Ключові слова: *психологічне здоров'я дитини дошкільного віку; підготовка до навчання в школі; оптимізація підготовки до навчання в школі; інноваційні освітні практики.*

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку системи дошкільної освіти в Україні характеризується інтенсивним пошуком нових стратегій забезпечення якості підготовки дітей до навчання в школі. В епоху глобальної цифровізації освітнього простору, тривалої соціальної нестабільності та стресогенних чинників, традиційний когнітивний підхід до визначення «шкільної зрілості» (орієнтований переважно на обсяг знань, умінь та навичок) виявляється недостатнім.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>